

С Т А Н О В И Щ Е

на проф. д-р Цанка Попзлатева, ФНОИ, СУ „Св. Климент Охридски“

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика),

Автор: **Василея Гаку**, редовен докторант към катедра Специална педагогика и Логопедия на Факултет по науки за образованието и изкуствата при СУ ”Св. Климент Охридски”,

Тема: **„Интеркултурен подход към специалните образователни потребности на ученици-мигранти в Гърция“**

Василея Гаку представя дисертационен труд с подчертана иновативност за теорията и практиката на Специалната педагогика, насочени към приобщаване на всички деца в образователната система. Тематиката е изключително сложна и съвременната наука прави първи стъпки към отговора на въпроса, как да бъде подкрепено развитието на деца с увреждания от различни възрастови групи, които нямат опит в официалния език на държавата. Барьерите се появяват още при идентификацията и диференциацията на типа специални образователни потребности, задълбочават в ситуацията на класната стая и във връзка с професионалната готовност на учителите. Независимо от позитивните обществени нагласи и държавни политики, практическата готовност на образователната система е недостатъчна, а поради относително ниската честота на случаите ученици с двойствена различност научните изследвания имат ограничени ресурси.

Всичко това сигнализира за трудния път, извървян от Василея Гаку като редовен докторант в програма „Специална педагогика“, за придобитите изследователски умения и креативните решения при разработването на настоящия дисертационен труд. Готовността на учителите да предложат адекватни учебни дейности и да развият индивидуалния потенциал на деца-имигранти с увреждания е адекватен и дълбоко осъзнат избор, който осигурява ценна информация за трудностите и актуални потребности на образователната система, така също и за нови образователни подходи, заслужаващи вниманието на съвременния изследовател.

Проведеното теоретично-експериментално изследване е представено в обем от 191 с. Структурата обхваща три основни глави, Въведение, Заключение, Приноси, Публикации,

Библиография и 2 приложения. В текста и библиографията коректно са цитирани използваните литературни източници, които са с широк обхват и показват добрата научна осведоменост и устойчивата нагласа на автора да използва оптимално наличния опит. Емпиричните факти са обобщени и онагледени чрез 20 таблици и 16 фигури.

Първа глава **„Теоретични и методологични проблеми в социално-педагогическата подкрепа на деца-имигранти с увреждания“** представя добре структурирани научни дискусии за перспективите на детското развитие от позициите на съвременните научните парадигми в Интеркултурното образование и Специалното образование. Текстът очертава ползите от тяхната интеграция за осъществяването на приобщаващ тип стратегии в образованието на деца-имигранти със специални образователни потребности. Квалификацията на учителите е изведена като водещ фактор за изграждане на нови професионални компетентности и нагласи към съвместните училищни дейности.

Дизайнът на емпиричното изследване произтича логично от теоретичната постановка. Опитът да се защити тезата, че превръщането на училищната популация в мултикултурна общност променя системата от потребности на учителите и поставя нови изисквания към техните компетентности е добре обвързана с поставената цел, декомпозирана в ясно формулирани задачи и хипотези.

Докторантката убедително аргументира избора на смесен тип стратегия за събиране на емпирични данни. По информация от литературните източници и собствени наблюдения върху текущата практиката в Гърция е разработена схемата на полуструктурирано интервю. Чрез личен контакт с 20 учители са проучени техните възгледи, опит и истории, което осигурява детайлизиран поглед над реалната ситуация „отвътре“. Получените частични резултати успешно са приложени за конструиране на втория авторски инструмент – структуриран въпросник за учители, приложен в представителна извадка от 200 педагози. По мое мнение, тази методологична стратегия е особен принос на проучването, тъй като е предпоставка за надеждност на научните изводи за една нова феноменология в социално-педагогическата практика.

Важен момент във втората глава е доброто дефиниране на независимите променливи в емпиричното изследване - пол, квалификации по Специално и по Интеркултурно

образование, педагогически опит, и на зависимите променливи - учителски нагласи към обективността в идентификация на СОП на децата с културни различия, към ефективността на учебния процес с тях, оценка на професионалната готовност и потребности, а също и отношение към потребностите на мигранските семейства.

Изборът на методи за обработка на получените емпирични данни – контент-анализ, описателна статистика и сравнителен дисперсионен анализ, е адекватен.

Третата глава „**Специални образователни потребности на ученици – имигранти**“ структурира обобщените резултати и тяхната дискусията в четири основни области. Описаните и графично изобразени демографските профили на учителите от двете извадки убеждават че те са надежден източник на информация за актуалните трудности и възможности на образователната система за посрещане на предизвикателствата, произтичащи от мултикултурните различия и специалните образователни потребности.

Първата област на резултатите представя сериозните проблеми в идентификацията на специалните образователни потребности на децата-имигранти, валидността на диагностичните оценки и качеството на използвания инструментариум за оценка на детското развитие. Проучването показва, че учителите с квалификация по Специално образование са убедени в нуждата от адаптиране на диагностичния инструментариум към културните и езиковите различия на децата, докато учителите с квалификация по Интеркултурно образование акцентират върху високата честота на неправилното оценяване на трудности от културно-езиково естество като специални образователни потребности. По-големият практически опит също оказва влияние върху категоричността на учителите относно нуждата на образователна система да направи промени в методиката на оценяването на децата имигранти и да бъде подобрена квалификацията на екипа специалисти.

Втората област от резултатите обхваща ключовите трудности и творчески решения в учебния процес на учениците-имигранти със СОП - адаптиране на учебния материал, включване на майчин език и елементи от културния произход на ученика, подаване на адекватна обратна връзка за напредъка на ученика, използване на специфични учебни материали и иновационни практики, спазване на официалните стандарти за учебния процес

и обогатяване на учебния процес с допълнителни дейности. Значимостта на тези въпроси за теорията и практиката е подкрепена от установените статистически значими вътрешно групови различия в извадката от учителите спрямо независимите фактори: полова принадлежност, квалификация по Специално образование или по Интеркултурно образование, продължителност на педагогическия опит. Особен интерес представлява находката, че учителите от различен пол прилагат специфични стратегии при решаване на проблемите в учебния процес. Впечатлява по-високата сензитивност на учителите с квалификация по Интеркултурна педагогика към диференциацията на учебните цели, осигуряването на обратната връзка, включването на елементи от културата на детето-имигрант и използването на специфични учебни материали.

Третата област от резултати засяга проблеми, свързани с готовността на учителите да се справят с образователните трудности на своите ученици-имигранти със СОП, техните професионални и личностни потребности от допълнителна подкрепа. Фактът, че се откриват статистически значими междугрупови различия по тези въпроси е показателен за сериозен напредък в приобщаването на културно различните деца със СОП, но също и че съществува значителен потенциал в учителската готовност, който в перспектива може да бъде активиран. Най-ясно се откроява нуждата от допълнителни знания и от интеркултурен тренинг на специалните педагози. Учителите със специализация по Интеркултурно образование са по-уверени в своите знанията за обучение на ученици имигранти със СОП. Това поставя важни въпроси към подготовката на специалисти по Специална педагогика, в която овладяването на диференцирани образователни стратегии към децата с различни по характер СОП традиционно е във водеща позиция, докато механизмите за приобщаване към дейностите на ученическия клас и съвместното учене, все още остават на заден план.

Като четвърта област са систематизирани и дискутирани резултатите, които хвърлят светлина върху състоянието и перспективата за оптимизиране на взаимовръзките между семейната и училищната среда на учениците-имигранти със СОП. Специалните педагози в по-голяма степен твърдят, че училището трябва да предоставя непрекъснато информация за услугите, които предлага за справяне със специалните образователни потребности на децата. Те в по-голяма степен вярват, че взаимодействията между родители и учители оказват влияние върху постиженията на ученици-имигранти със СОП и са по-убедени, че

училището трябва да информира по-често родителите-емигранти за училищния успех и поведението на техните деца. Като цяло е установена нуждата от двупосочен информационния поток и партньорски отношения между училището и семейството на учениците.

В обобщение бих посочила, че предложените анализи, обобщения и дискусии в дисертационния труд са в добър научен стил и отговарят на изискванията към дисертационно изследване.

Самооценката на приносите от теоретично, методологично и научно-приложно естество е реалистична. Тя отразява силната мотивацията, положените усилия и придобитото самочувствие на един млад учен да открихне вратите към комплицирания проблем за социално и образователно приобщаване на децата-имигранти със СОП, който изисква научно обосновани и действени решения.

Представеният автореферат напълно отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на горепосоченото и на моите впечатления като научен ръководител на **Василея Гаку** заявявам своята позитивна оценка за разработения дисертационен труд и убедено предлагам на Научното жури да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен ”Доктор” по Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Проф. д-р Цанка Попзлатева

27. 05. 2019